

Llum verd per a l'ensenyament bilingüe

El proper 2 de juny se celebrarà a Perpinyà el 25è aniversari de la Bressola, les escoles catalanes de Catalunya Nord. A propòsit d'aquesta efemèride, Alà Baylac-Ferrer analitza quina ha estat l'evolució de l'ensenyament bilingüe —en català i del català— en les últimes dècades. El text que us presentem va guanyar, el passat 30 d'abril, el darrer Premi EL TEMPS de periodisme de la XIII Nit Literària de Sant Jordi.

L'any escolar 2001-2002 haurà estat per a l'ensenyament de les llengües dites "regionals" de l'estat francès una revolució: un dels pilars del jacobinisme, l'escola "gratuïta, laica i obligatòria", ha integrat en el seu si la possibilitat que l'ensenyament s'imparteixi en altres llengües que el francès.

Això significa que, per primera vegada des de fa més de 120 anys, el català podrà ser llengua d'estudi ordinària i normal per als 60.000 alumnes de Catalunya Nord. Jack Lang és el ministre que, amb perseverança i fermesa, ha anat implantant les mesures i els textos legals necessaris per desplegar l'ensenyament bilingüe al si de la fortalesa que representa l'Education Nationale i el seu milió de funcionaris. Al mateix temps, com a senyal fort que té valor d'exemple, integra les escoles bretones Diwan (germen en bretó) a les files de l'educació pública, una mesura que fins i tot permetrà l'ensenyament bilingüe per immersió lingüística en llengua "regional".

Concretament, per al català, aquesta nova reglamentació representa un trencament cabdal en la línia seguida fins ara per tots els règims francesos des de l'annexió el 1659, i sobretot des de la república de finals del segle XIX ("*Soyez propre, parlez français*") que encara es pot veure al pati de l'escola —tancada— d'Aiguatèbia, al Conflent). Les mesures de Jack Lang signifiquen que d'ara endavant Catalunya Nord disposa de les bases per a una expansió de l'ensenyament de la llengua i en la llengua a tots els pobles i a totes les escoles. I per tant ofereix la perspectiva d'una recuperació de la llengua entre la població; la possibilitat, al capdavant, de trencar el dèficit de transmissió i d'augmentar l'ús familiar i social de la llengua.

Puja el bilingüisme. A tall d'il·lustració i quant a xifres de l'ensenyament del català a Catalunya Nord, la dada més significativa és l'augment constant de les línies bilingües, que pugen cada any en nombre d'inscripcions i en noves escoles i classes. Encara que la proporció

L'Escola Joan Amades de Perpinyà forma part de la xarxa d'escoles que imparteixen el model d'ensenyament bilingüe a la Catalunya Nord.

de nins i nines escolaritzats en català sigui per ara bastant baixa —un 2% de la població escolar— i que amb aquest índex Catalunya Nord es posicioni a la cua de les regions en què s'imparteix ensenyament en llengua "regional", el curs 2001-2002 han estat 1.224 els alumnes que han anat a escola en català, la xifra més alta en la història contemporània de Catalunya Nord. Això representa un creixement del 9% respecte a l'any anterior. Una corba prou interessant si precisem que no ha comportat cap obertura d'una nova línia bilingüe a l'escola pública, que la demanda dels pares és sempre superior a les possibilitats d'inscripció i que la capacitat de creixença de l'ensenyament en català és molt important. Com a indicis es pot fer referència a l'enquesta que havia realitzat la inspecció acadèmica de Perpinyà el 1995, la qual, sense cap campanya de promoció o explicació prèvia, va mostrar que el 38% dels pares d'alumnes de maternal volien un ensenyament bilingüe per als seus fills. Una altra dada, aquesta re-

lativa a l'enquesta del Consell Regional del 1999, revelava que el 62% de tota la població de Catalunya Nord desitjava ensenyament del català a totes les escoles. Posant en paral·lel aquestes dades amb el nivell de bilingüisme escolar d'altres regions, semblant en certs aspectes a la situació sociolingüística i identitària de Catalunya Nord, clarament podem preveure i esperar una pujada significativa de l'ensenyament en català: a Alsàcia més del 5% de la població escolar estudia en alsacià-alemany, el País Basc Nord, el 35%.

La clau del desenvolupament de l'ensenyament en català està en la revolució que consisteix a crear places de mestres capacitats per a ensenyar en català gràcies a la formació i al concurs de "professor de les escoles de i en llengua regional", la primera promoció dels quals sortirà aquesta primavera per a proveir les deu primeres places atribuïdes pel Ministeri. Amb ensenyants bilingües competents, es redueixen força les circumstàncies que podien impedir fer

classes de català i obrir classes bilingües. Ja enguany, amb aquests primers professors, l'administració acadèmica ha començat a aplicar les instruccions ministerials programant l'obertura de tres noves escoles amb classes bilingües per al curs vinent. I el responsable de l'educació pública a Perpinyà, l'inspector André Fieu, avançava ja el 2001 que caldria, si més no, dotar cada escola del departament amb un mestre bilingüe capaç d'ensenyar català.

L'escola, eina de recatalanització.

Ben segur, la previsió que la reculada del coneixement i de la transmissió del català a Catalunya Nord s'inverteixi i que tornem a tenir un creixement positiu pel nombre d'habitants que saben i sobretot parlen català és a llarg termini, però l'adquisició de la llengua gràcies a l'escola és una realitat i un instrument eficaç per substituir la transmissió familiar gairebé interrompuda. Fins i tot s'ha de comptar amb la capacitat de l'escolarització per reactivar en molt poc temps

Marc legal de l'ensenyament de les llengües 'regionals' a l'estat francès

La reglamentació francesa relativa a l'ensenyament de les llengües anomenades regionals —si fem cas omís, és clar, de la legislació repressiva i de prohibició que s'inicia amb el decret de Lluís XIV el 1700— comença amb una primera llei, la llei Deixonne del 1951, que autoritzava un ensenyament facultatiu, tant per als alumnes com per als mestres. Aquest primer text no va ser aplicat fins als anys 1970, que és quan arrenca realment. El 1982 i 1983, les circulars ministerials del ministre Savary amplien les possibilitats d'ensenyar les llengües "regionals", i entre elles el català, així com autoritza les experiències d'ensenyament bilingüe al si de l'educació pública. El 1995, el ministre François Bayrou, reprèn i desenvolupa una mica aquestes circulars, permetent una extensió de les experiències. Finalment el setembre 2001, surten publicats tota una sèrie de textos i mesures, a través dels quals el ministre Jack Lang fa un pas significatiu per integrar l'ensenyament bilingüe en el sistema públic i estendre'n les possibilitats de desenvolupament.

Les disposicions de Jack Lang, publicades conjuntament en forma de plec especial del número 33 del *Bulletin Officiel du Ministère de l'Éducation Nationale* del 13 de setembre 2001, consta d'un decret de "Creació d'un consell acadèmic de les llengües regionals", d'una disposició d'"Implantació de l'ensenyament bilingüe en llengua regional a les escoles, col·legis i liceus", i de dos circulars ministerials sobre "Desenvolupa-

ment de l'ensenyament de les llengües i cultures regionals a l'escola, al col·legi i al liceu" i sobre les "Modalitats d'implantació de l'ensenyament bilingüe amb paritat d'horari". El decret i la primera circular reorganitzen i sistematitzen disposicions que ja existien. Els dos altres textos autoritzen i organitzen el bilingüisme al si de la xarxa pública.

Al principi del 2002, van ser publicats els textos que creen el concurs específic de professor de les escoles de i en llengua regional, així com les formacions corresponents en els instituts universitaris de formació de mestres.

I posteriorment, el març del 2002, se van abrogar totes les referències al bilingüisme immersiu en els textos precedents per tal de redactar-ne de nous, encara pendents de publicació, i que permetin que s'arxivin els recursos de suspensió sentenciats pel Consell d'Estat i el Consell Constitucional i presentats pels sindicats d'ensenyants (Syndicat des Enseignants), pares d'alumnes (FCPE) i entitats jacobines (Comité National d'Action Laïque...).

Per primera vegada, l'educació pública francesa contemplarà la possibilitat legal d'impartir un ensenyament per immersió lingüística en una altra llengua que el francès fins als vuit anys. Els textos consistiran en un decret i una circular sobre la "Implantació de l'ensenyament bilingüe per immersió en llengua regional a les escoles, col·legis i liceus", i una sobre "contracció i formació del personal". **A. B. F.**

les competències lingüístiques passives o oblidades de moltes famílies nord-catalanes: s'ha vist sovint avis o pares tornar a fer servir el català "per culpa" del nét que va a escola en català, fins i tot amb un plaer retrobat o insospitat.

Ara bé, la inèrcia i les oposicions internes de l'enorme màquina –fins avui dia jacobina– de l'educació pública es mantenen altes, i no cal pas creure que un sistema educatiu fundat en la ideologia de la repressió lingüística a ultrança canviarà de rumb del dia a l'endemà. I no se sap, a més a més, si, en els anys a venir, el Ministeri d'Educació retrobarà un titular tan favorable com Jack Lang i un director general d'Educació tan perseverant com Jean-Paul de Gaudemar. O sigui, que un factor determinant en l'evolució de l'ensenyament en català serà sempre la demanda: demanda individual dels pares i demanda col·lectiva de les associacions catalanes implicades des de fa anys en la promoció del català.

El model de les escoles catalanes.

Com es pot comprovar a Bretanya, a Alsàcia o al País Basc, on s'ha desenvolupat més l'ensenyament bilingüe, la pressió dels pares d'alumnes, organitzats en associacions específiques (no dintre les federacions de pares ultrajacobines) és determinant a l'hora de convèncer l'administració. A Catalunya Nord, l'APA, Associació de Pares d'Alumnes per l'ensenyament bilingüe públic, difon informació, i l'Aplec, Associació per l'ensenyament del català, entitat unitària i generalista, dóna suport als ensenyants i als pares per desenvolupar el català i l'ensenyament bilingüe a les escoles i als instituts. La mateixa entitat, per exemple, gestiona avui dia, gràcies a estudiants llicenciats del Departament d'Estudis Catalans de la Universitat de Perpinyà, les classes d'iniciació al català en més de la meitat de les escoles públiques de Catalunya Nord, gràcies al finançament dels municipis i de la Generalitat de Catalunya (que es fa càrrec de la meitat del pressupost) i amb el vist-i-plau de l'administració acadèmica. És en aquest marc que l'Ajuntament de Perpinyà paga unes 2.000 hores de classes de català a les escoles de la vila, i que a partir d'enguany, el Consell General de

Catalunya Nord hauria de participar en la implantació de noves classes. L'Aplec també fomenta i dóna suport, gràcies al finançament de la Regió, als intercanvis escolars entre Catalunya Nord i la resta dels Països Catalans (uns 500 alumnes cada any).

Les escoles catalanes –Arrels, que el 1995 va entrar a formar part del sistema públic educatiu, amb una escola a Perpinyà d'uns 170 alumnes, i la xarxa de set escoles de la Bressola, amb uns 360 alumnes, a les quals se suma la petita estructura de col·legi Comte de Guifré, d'uns 25 estudiants– continuen tirant endavant els seus models d'ensenyament seguint la pedagogia de la immersió lingüística. Tant des de dintre del sistema públic com des de la iniciativa privada, les escoles que practiquen la immersió incentiven el desenvolupament i són l'exemple sempre actiu que una escola en català és possible a Catalunya Nord, i, vulguin o no els seus detractors, contribueixen a marcar el model d'un ensenyament públic en català encara jove, mancat de cohesió, de referències i de suport. Gràcies a l'acció d'aquestes escoles pioneres i compromeses, eixides de la voluntat de la societat civil i del món associatiu català, el llistó de la recuperació de la llengua catalana en la societat es manté bastant alt.

En el futur, el paper de les associacions i dels pares serà essencial per tal de fer realment operatives les mesures Lang per a l'ensenyament de les llengües "regionals". Els toca tota la feina d'informació de les famílies i dels ajuntaments, de prospecció de les demandes de classes bilingües, d'incentiu de les estructures acadèmiques i de les administracions locals (municipis, consell general, con-

Amb el ministre d'Educació, Jack Lang, l'ensenyament bilingüe ha experimentat una important embranzida a Catalunya Nord.

sell regional) per a ajudar al desenvolupament del català. Un nou paper podria també fer-se realitat, seguint l'exemple de l'associació d'escoles bretones Diwan, que acaba de signar un acord de col·laboració amb el Ministeri d'Educació per tot el que fa a les accions d'acompanyament extraescolar i cultural de l'ensenyament bilingüe.

Amb aquestes noves condicions, l'ensenyament del català i sobretot en català a Catalunya Nord, hauria de créixer i pot aspirar a sortir de la situació d'excepció en la qual se troba actualment per estendre's i esdevenir l'ensenyament "ordinari" a totes les escoles i instituts de Catalunya Nord. La francesització de la població nord-catalana també va passar per l'adquisició de la capacitat lingüística a través de l'escola immersiva francesa i només després l'interès econòmic i el prestigi sociocultural del francès van empènyer les famílies cap a un ús diari d'aquesta llengua. El català, la llengua minoritària més forta d'Europa, té capacitat de fer aquest mateix camí a Catalunya Nord.

Alà Baylac-Ferrer